

Medicinsk historik

Människan har i alla tider sökt svar på hur kroppen fungerar och varför sjukdomar, åldrande och död drabbar oss. Redan hos de gamla grekerna fanns framstående läkare. Men det dröjde långt in i nya tiden innan man fick kunskap om sjukdomar och hur de uppkom. I stället sökte man förklaringarna både i religion och i vidskepelse. Enligt folktron kunde människors liv och hälsa påverkas av personer med övernaturliga krafter. Det fanns också män och kvinnor som utan utbildning utövade praktisk läkekonst, som förts vidare från generation till generation.

Antiken

Det var grekerna som gjorde medicin till en vetenskap. År 460–377 f.Kr. levde en man vid namn *Hippokrates* på den grekiska ön Kos, där han undervisade läkarstuderanden. Hippokrates har kallats läkekonstens fader. Han frigjorde den medicinska vetenskapen från religion och filosofi och baserade den i stället på naturvetenskapliga studier.

Hippokrates ansåg att man skulle stödja kroppens egen förmåga till läkning genom att leva sunt och ha en god hygien. Läkaren hade en stor uppgift i att undervisa sina patienter, menade han. Hippokrates riktlinjer när det gäller läkarens arbete, etik och tystnadsplikt är lika aktuella i dag som då han skrev dem. Reglerna kallas för den hippokratiska eden.

Hippokrates och hans lärjungar utformade den så kallade *humoralpatologin*. Där förklarades sjukdom som en obalans mellan vad man trodde var fyra kroppsvätskor: blod, gul galla, svart galla och slem.

Humoralpatologins idéer spreds och var vanliga behandlingsmetoder långt in i nyare tid. Först på 1800-talet övergav läkarna behandlingar med åderlåtning, blodiglar, kräkmedel och lavgång, vilket man trodde var universalmedel mot alla sjukdomar.

DEN HIPPOKRATISKA EDEN

Jag svär vid Apollon, läkaren, vid Asklepios, Hygiea och Panakeia samt alla gudar och gudinnor, tagande dem till vittnen, att jag efter bästa förmåga och förstånd skall hålla denna min ed och denna min förpliktelse. – – Efter förmåga och omdöme skall jag följa den behandling jag anser gagnarligast för mina patienter, och det som kan skada eller irritera dem skall jag undvika. Jag skall icke ge någon gift, även om jag blir ombedd, ej heller ordinera något sådant; – – Vad jag under min yrkesutövning än hör och ser bland människor av den beskaffenhet att det måhända icke bör spridas, skall jag förtiga och betrakta som osagt. Om jag nu håller denna min ed och ej brister däri, så må det förunnas mig att glädja mig åt livet och min konst, aktad av alla människor i alla tider. Men om jag bryter och blir menedare, då må motsatsen bli min lott!

UTDRAG UR DEN HIPPOKRATISKA EDEN SOM FORTFARANDE ÄR ETT RÄTTESNÖRE FÖR LAKEKONSTEN. ORIGINALLET, SKRIVET PÅ GREKISKA, FINNS BEVARAT I VATIKANEN I ROM.

Medicinsk terminologi – en blandning av latin och grekiska

På 100-talet f.Kr. erövrade romarna Grekland och gjorde landet till en romersk provins. Samtidigt började den grekiska kulturen erövra Rom. Allt grekiskt blev på modet. Romarna tog till sig och försökte imitera grekernas konst och litteratur, språk, seder och bruk. Många grekiska läkare sökte sig till Rom, där de fick ett mycket gott anseende och goda inkomster.

Man började också översätta de grekiska medicinska skrifterna till romarnas språk, latin. Då uppstod dock problem eftersom latinet saknade ord för abstrakta eller teoretiska begrepp, som sjukdomar. Kroppsdelarnas namn gick att översätta, men många sjukdomar fick behålla sina grekiska beteckningar. I vissa fall kombinerades språken, så att grekiska ord fick latinska ändelser.

Det är av denna anledning som medicinsk terminologi blivit en blandning av grekiska och latin. (Magsäck heter exempelvis *ventriculus* på latin och *gaster* på grekiska. *Gastrit* betyder inflammation i magsäcken).

Medeltiden till och med 1800-talet

Under medeltiden utvecklades den medicinska vetenskapen tämligen lite. Mycket kunskap föll i glömska. I takt med att kristendomen bredde ut sig, spreds också synsättet att sjukdom var ett straff för att man syndat. Sjukdom var Guds sätt att pröva människors tro.

En av kristendomens grundpelare är barmhärtighet. Därför var det främst munkar och nunnor som hjälpte de sjuka med hygien, mat och böner. Annars var det kvinnorna som efter bästa förmåga skötte om de sjuka i hemmen.

Människor sökte också hjälp hos så kallade kloka gummor och gubbar för att bli av med sin sjukdom. Dessa personer hade ofta högt anseende bland befolkningen, samtidigt som de upplevdes som skrämmande. De kloka ansågs ha särskilda krafter och var ofta specialiserade på olika åkommor. En del

botade värk, andra botade rakitis (engelska sjukan). Somliga kunde utföra åderlåtning, andra drev ut onda andar som man trodde fanns i den sjukas kropp.

Människor satte länge sin tilltro till diverse botande kurer som var mer eller mindre märkliga. "Ont ska med ont fördrivs", var en utbredd strategi. Så sent som i mitten av 1800-talet gav en engelsman ut en skrift som hette *Brännvin och salt*. En kombination av dessa två ingredienser ansågs kunna bota allt från reumatism, astma och magsjukdomar till pest och svårmod.

Vetenskapliga framsteg

Konstnären *Leonardo da Vinci* (1452–1518) var mycket intresserad av olika vetenskaper. Hans intresse för människokroppens anatomi ledde till att han i hemlighet dissekerade döda människor. Men enligt kyrkan var det förbjudet att skära i lik. Därför kodade Leonardo sina skrifter och skrev ner sina iakttagelser med spegelskrift. Hans målning den *Vitruvianska mannen*, som beskriver människans proportioner, är världsberömd.

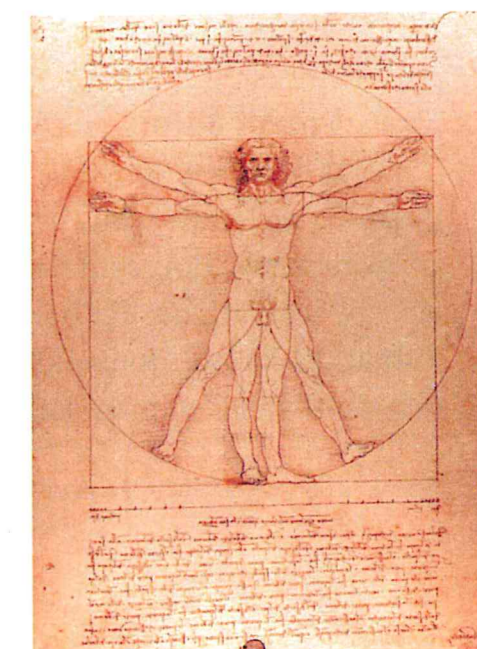
I mitten av 1500-talet kom den belgiske läkaren *Andreas Vesalius* (1514–1564) ut med en banbrytande bok om människokroppens byggnad. Hans bilder och beskrivningar har kallats den moderna anatomins födelse. Vesalius ansåg att enda

anatomi läran om kroppens byggnad

Den Vitruvianske mannen beskriver kroppens proportioner med utgångspunkt från det gyllene snittet(φ)1,618.

■ GYLLENE SNITTET

Gyllene snittets proportioner anses ha ett speciellt skönhetsvärde. De överensstämmer med naturen och är därför de mest harmoniska, menar man. Ett exempel: Om man dividerar längden från huvudet till fötterna med längden mellan naveln och fötterna, får man ett tal. Ju närmre detta tal ligger 1,618, desto mer perfekt och harmoniskt uppfattar vi förhållandet.

sättet att lära sig hur kroppen ser ut inuti var att obducera och att dissekera organ. Han fick tillstånd att använda lik från avrättade personer, trots att kyrkan protesterade.

Under upplysningstiden skedde en förändring i vetenskapsmännens sätt att tänka. Det var framför allt de stora naturvetenskapliga framstegen under 1500-talet och 1600-talet som förändrade världsbilden.

Nicolaus Copernicus (1473–1543) visade till exempel att jorden var en av flera planeter som kretsade runt solen. *Isaac Newton* (1642–1727) beskrev tyngdlagen, och *Carl von Linné* (1707–1778) skapade ett klassificeringssystem för alla växter. Linné var också läkare och den förste som beskrev symtomet afasi. Han var även övertygad om att orsaken till smittsamma sjukdomar var små, osynliga djur som snabbt förökade sig. Man hade ännu inte upptäckt mikroorganismerna. Holländaren *Antony von Leeuwenhoek* (1632–1723) konstruerade det första mikroskopet. Det möjliggjorde studier av mycket små enheter och man kunde för första gången se bakterier.

Läkarnas förbättrade kunskaper om människokroppens byggnad ledde till större möjligheter att forska om de olika organens funktioner och vad som orsakade sjukdom.

obducera medicinskt undersöka en död människas kropp

dissekera skära upp en kropp och frilägga organ för anatomiska studier

afasi svårt att tala och göra sig förstådd

Häxjakt

Trots att läkekonsten utvecklades i Europa, var vidskepelsen fortfarande utbredd. Framför allt under 1400-talet, 1500-talet och 1600-talet pågick de så kallade häxprocesserna, som drabbade kvinnor runt om i Europa. Dessa kvinnor anklagades för att vara häxor och stå i förbund med djävulen.

Deras brott var att utöva läkekonster, men man påstod också att de kunde trolla och sätta sjukdom och andra olyckor på människor. Tiotusentals kvinnor dömdes för häxeri. Den sista som avrättades för häxeri i Sverige var Anna Eriksdotter, Sotpackan kallad. Hon anklagades för att ha satt förflamning och stumhet på en man och halshöggs därför år 1704.

Sjukhus och vårdinrättningar

I de arabiska länderna vidareutvecklades den medicinska vetenskapen redan under 700- och 800-talet. Först översatte araberna flitigt de grekiska skrifterna, men så småningom började de skriva egna medicinska verk. I Bagdad grundades flera framstående sjukhus, vars verksamhet och syn på hur vården skulle bedrivas har imponerat på eftervärlden.

I Europa fanns endast ett fåtal sjukhus under den äldre medeltiden. Det största och mest betydande var Hôtel Dieu i Paris, som anlades i mitten av 600-talet. Sjukhuset sköttes av nunnor och av så kallade vårdkvinnor som arbetade från tidig morgon till sen kväll utan lön. På 1200-talet förbjöds de till och med att vistas utanför sjukhusets väggar. Sjukhusets standard var mycket dålig, och det låg oftast flera patienter i varje sjuksäng.

De första vårdinrättningarna i Sverige tillkom på medeltiden och kallades för hospital eller helgeandshus. På hospitalen vårdades främst människor med smittsamma sjukdomar, som exempelvis lepra (eller spetälska som det också kallades). Dessa sjukhus var ofta placerade utanför stadsbebyggelsen, och de sjuka fick inte lämna området.

Helgeandshus fanns på vissa större orter. Där tog man framför allt hand om fattiga, sjuka människor som varken hade någonstans att bo eller någon som kunde hjälpa dem. Personalen var utbildad och någon egentlig sjukvård bedrevs inte.

Serafimerlasarettet i Stockholm var det första sjukhus värt namnet som inrättades i Sverige. Det grundades 1752 och styrdes av läkare. Där fanns till en början endast åtta platser, men de utökades snart till trettiosex. År 1775 öppnades Allmänna Barnbördshuset i Stockholm. Där fanns läkare och barnmorskor med en viss praktisk utbildning.

Från sjukvakterskor och jordemödrar till sjuksköterskor och barnmorskor

På helgeandshusen och de tidigaste lasaretten var det så kallade sjukvakterskor, pigor och vakmadamer som skötte om de sjuka. Arbetet hade låg social status. Kvinnorna måste vara i tjänst dygnet runt och fick endast mat och en plats att sova på som ersättning. Eftersom de saknade utbildning hade de dåliga förutsättningar att ge god omvårdnad till de sjuka.

De flesta barn föddes i hemmen, och barnaföderskorna fick hjälp av äldre erfarna kvinnor. När det var dags att föda tillkallades ibland en jordemor (eller jordegumma). Jordemödrarna hade genom praktisk erfarenhet blivit skickliga i att bistå vid förlossningsarbetet.

Först 1724 blev barnmorskeutbildningen statligt reglerad. Den tillkom tack vare förlossningsläkaren *Johan von Hoorn* (1662–1724). Han hade under många år drivit frågan om en utbildning för kvinnor som var behjälpliga vid förlossningar. Johan von Horn skrev den första läroboken för barnmorskor, *Den svenska wälöfwade Jordgumman*. Det var dock inte förrän 1953 som det fastslogs att barnmorskor skulle ha en utbildning till sjuksköterska som grund.

FLORENCE NIGHTINGALE

Den engelska sjuksköterskan *Florence Nightingale* (1820–1910) var den som första som uttryckte att vård både är en konst och en vetenskap. Hon menade att det borde ställas särskilda krav på personer som ska vårda sjuka människor, och att det behövdes utbildning för att klara sådana uppgifter.

Florence Nightingale kom från en förmögen familj och hade fått både bildning och fin uppfostran. På den tiden var det närmast skandal att en ung dam av god familj ägnade sig åt sjukvård. Men Florence var orädd och hade en stark drivkraft, därför lyckades hon göra sin röst hörd. I hela sitt liv kämpade hon för att förbättra sjukvården. Under Krimkriget, som utbröt 1853, arbetade hon som outtröttlig sjuksköterska, samtidigt som hon var arbetsledare för ett antal mer eller mindre utbildade sköterskor. Förhållandena på fältsjukhusen var fruktansvärda. Florence tog strid för att förbättra hygien och för att få förbandsmaterial och ordentlig mat. De sårade soldaterna

Florence Nightingale under sitt arbete på ett fältsjukhus.

betraktade henne som en ängel. De kallade henne för "damen med lampan", eftersom hon nattetid tittade till dem och gav tröst och omsorg. För befäl och läkarna var hon ett irriterande inslag med sina ständiga krav på resurser och förbättringar. Men tack vare hennes insatser sänktes dödligheten på sjukhuset med 40 procent. År 1860 hade Florence Nightingale lyckats samla ihop tillräckligt mycket pengar för att grunda en sjuksköterskeskola på Saint Thomas hospital i London. Det var grunden till den moderna sjuksköterskeutbildningen.

SJUJSKÖTERSKEUTBILDNINGEN I SVERIGE

I Sverige leddes de första sjuksköterskeskolorna av sjuksköterskor som fått sin utbildning av miss Nightingale.

Till en början var det stor variation på den svenska sjuksköterskeutbildningen. Både innehållet och utbildningens längd skilde sig åt mellan olika skolor. Utbildningen kunde omfatta allt från sex månader till tre år.

År 1957 infördes legitimation för sjuksköterskor för att skilja dem som var kvalificerade från de okvalificerade.

Läkarutbildningen

Utbildningen till läkare såg mycket olika ut på olika platser i Europa. Längre baserades de medicinska studierna på idéerna från humoralpatologins teorier om obalans mellan de fyra kroppsvätskorna. Den medicinska vetenskapen hade ännu inte specialiserats i olika discipliner, till exempel kirurgi. Under medeltiden fanns det i stället så kallade barberare eller fältskärer som utförde kirurgiska ingrepp i krig. Det var först i mitten av 1800-talet, då man fick tillgång till narkosmedel, som kirurgin utvecklades och blev en medicinsk specialitet.

Tidigt i historien ställdes krav på att läkare skulle ha en legitimation. Detta nämns redan under årtusendet före Kristus i en persisk samling av lagföreskrifter (Vendidad). Läkarlegitimationen utfärdades efter genomgångna praktiska prov. Läkaren blev tilldelad tre patienter som han skulle behandla. Överlevde alla tre fick läkaren sin legitimation. Om alla tre dog blev han förklarad olämplig för yrket.

Medicinsk vetenskap på 1800-talet

Under 1800-talet utvecklades den medicinska vetenskapen både på bredden och på djupet. Läkarna började överge humoralpatologin och baserade i stället sin forskning och sitt arbete på naturvetenskapliga rön. Nu hade man mer exakt kunskap om människokroppens anatomi. Botanister och zoologer hade till exempel upptäckt att allt levande är byggt av små enheter som kallas celler.

Några avgörande upptäckter

En mängd banbrytande upptäckter inom olika områden utvecklade den medicinska vetenskapen på 1800-talet.

MIKROBIOLOGI

Louis Pasteur visade att jäsning och förruttnelse orsakas av mikroorganismer.

Robert Kock kunde bevisa att orsaken till vissa sjukdomar var speciella mikroorganismer som kunde upptäckas i mikroskop.

Ignacz Philippe Semmelweiss påvisade vikten av ordentlig handtvätt och rena instrument före operativa ingrepp. Han har blivit kallad antiseptikens fader.

Edward Jenner utförde den första vaccinationen 1796. (Se kapitel 14 Mikrobiologi.)

ANESTESIOLOGI

Crawford William Long utförde den första smärtfria operationen genom att använda eter som narkosmedel.

DIAGNOSTIK

Wilhelm Conrad Röntgen upptäckte röntgenstrålarna. Det fick en oerhört stor betydelse, dels för läkarens möjlighet att ställa diagnos, dels för kirurgens möjlighet att veta exakt var han skulle göra sitt ingrepp. Röntgen kallade själv dessa strålar för X-strålar, och det namnet används fortfarande i de engelskspråkiga länderna (X-ray). Röntgen belönades med Nobelpriset i fysik 1901.

MÄNNISKANS FYSIOLOGI

När människans anatomi var kartlagd kunde man ingående studera och systematisera de funktioner som olika organ har.

PATOLOGI

Tack vare ökade kunskaper i anatomi och fysiologi och förfinade instrument och undersökningsmetoder, gick det att påvisa orsakerna till allt fler sjukdomar och sjukdomssymtom.

En av de första röntgenbilderna. Den föreställer handen på en samtida forskare, Albert von Kölliker.

1900-talet

På 1900-talet expanderade sjukvården kraftigt och blev alltmer specialiserad. Kunskaper inom molekylärbiologi har förbättrat möjligheterna att förstå hur sjukdomar uppkommer och hur de kan behandlas. Neurobiologi och neurokemi är andra områden där stora framsteg gjorts.

Nya och förfinade metoder att ställa diagnos, exempelvis ultraljud och datortomografi, har gett bättre underlag för behandling. Operationsmetoderna har förbättrats genom tithälskirurgi, laserteknik och transplantationskirurgi.

Narkos har blivit en självständig specialitet, och metoderna har utvecklats så att det går att utföra större operativa ingrepp.

Karl Landsteiners (1868–1943) upptäckt av blodgrupperna gav förklaring till varför åtskilliga försök att överföra blod dels från djur till människa, dels mellan människor misslyckades. Han typindelade blodet i ABO-systemet och beskrev senare även Rh-faktorn. Detta fick avgörande betydelse för möjligheterna att göra större operationer som medför risk för blodförlust.

molekylärbiologi läran om de minsta beståndsdelarna i kroppens celler

neuro en förstavelse som visar att det handlar om nervsystemet

2000-talet

Såväl den medicinska vetenskapen som den medicinska tekniken kommer att fortsätta utvecklas i rasande takt. Många möjligheter, som vi i dag ser som utopier eller ideal, kan bli verklighet om ett antal år. Reservdelsmänniskan har redan nu blivit ett begrepp. Man kan byta ut organ och vävnader och operera in proteser. Metoderna kommer säkert att förfinas, och man forskar på möjligheter att genom stamceller odla fram naturliga ersättningsorgan.

Intresset för hälsofrågor är stort i samhället. Vi blir alltmer medvetna om hur vi själva kan påverka vår hälsa. Eftersom sjukligheten i vår del av världen domineras av livsstilssjukdomar, kommer ansvaret för hälsan mer och mer att läggas på den enskilda individen. Här är det intressant att se kopplingen med Hippokrates läror.

I takt med utvecklingen av antibiotika har vi tappat respekten för mikroorganismer och deras roll som orsak till sjukdom

pandemi en epidemi som sprids från världsdel till världsdel.

epidemi en sjukdom som sprids i ett område eller i ett land

och död. Vi tror att vi kan besegra infektioner, och det kanske inte föresvävar oss att de faktiskt kan besegra oss. Men på senare år har många multiresistenta bakteriestammar uppträtt på den mikrobiologiska scenen. Det kommer även nya virus som vi inte kan hantera, och det finns risk att pandemier uppstår.

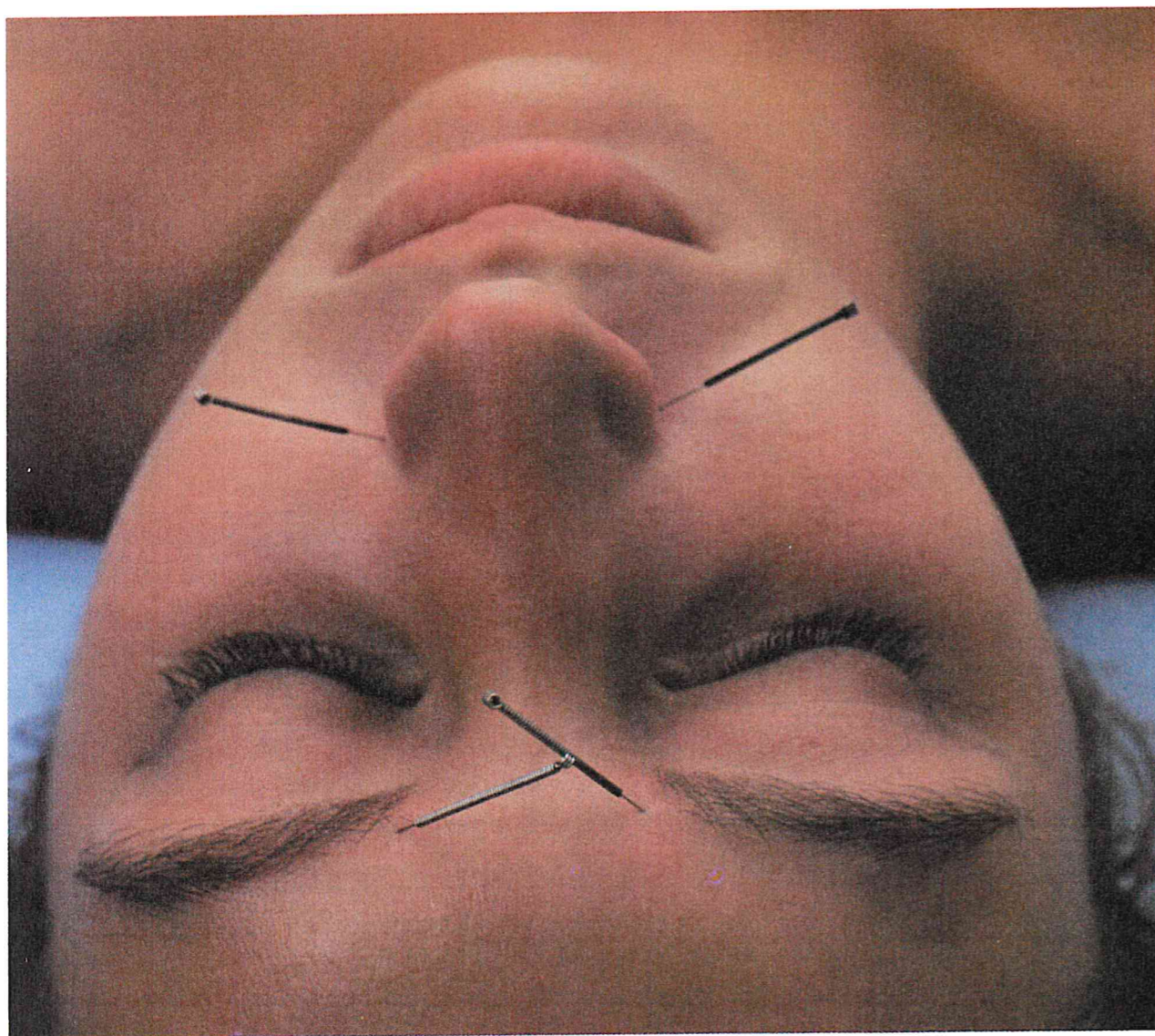
Vi blir allt fler människor på jorden och alla bör få samma möjligheter till god sjukvård. För att kunna förbättra folkhälsan blir man alltmer beroende av tvärvetenskaplig forskning. I stället för att fokusera på att behandla sjukdom måste man sträva efter att göra det möjligt för människor att behålla sin hälsa. Det kan man åstadkomma bland annat genom tekniska lösningar, spridande av kunskap och en förbättrad levnadsstandard.

Några medicinska specialiteter – läran om			
Anestesi	narkos och bedövning	Odontologi	sjukdomar i tänder, tandkött
Bakteriologi	bakterier och deras levnadssätt	Oftalmologi	ögat och dess sjukdomar
Cytologi	cellens byggnad och funktion	Onkologi	tumörsjukdomar
Dermatologi	huden och dess sjukdomar	Ortopedi	rörelseapparaten och dess sjukdomar
Endokrinologi	de hormonbildande organen	Otologi	örat och dess sjukdomar
Geriatric	åldrandets sjukdomar	Patologi	sjukdomar
Hematologi	blodet och dess sjukdomar	Pediatrik	barns sjukdomar
Kardiologi	hjärtat och dess sjukdomar	Psykiatri	psykiska sjukdomar
Kirurgi	operativa ingrepp	Radiologi	medicinsk användning av strålning
Logopedi	tal- och språkrubbningar	Reumatologi	reumatiska sjukdomar
Medicin	läkekonst utan operativa ingrepp	Thoraxkirurgi	sjukdomar inom bröstkorgen som behandlas med operation
Neonatologi	det för tidigt födda barnet	Thoraxmedicin	sjukdomar i organ inom bröstkorgen som behandlas medicinskt
Neurologi	nervsystemet och dess sjukdomar	Toxikologi	gifter och dess verkan på kroppen
Obstetrik	förlossning	Urologi	sjukdomar i urinvägarna
Gynekologi	kvinnosjukdomar	Virologi	virus

Allt eftersom kunskapsmängden har ökat har de medicinska specialiteterna blivit allt fler.

Sjukdom och bot – olika förklaringsmodeller

Under olika tidsepoker och i olika kulturer har man diagnostiserat och behandlat sjukdomar efter olika mönster. De synsätt som gäller för vår tid bestäms främst utifrån fyra olika modeller: den biomedicinska modellen, den sociala modellen, den humanistiska modellen och helhetsmodellen.

Den biomedicinska modellen

Enligt den biomedicinska modellen orsakas sjukdom främst av ärftliga, kemiska, fysikaliska och biologiska skador på cellerna. Intresset koncentreras till hur organsjukdomar ska diagnostiseras, behandlas och förklaras på ett naturvetenskapligt sätt. Människan och hennes sjukdomar ses endast ur ett perspektiv, nämligen det biologiska. Den sociala och psykologiska betydelsen lämnas utanför denna förklaringsmodell.

Det biomedicinska synsättet är också anledningen till att vår sjukvård är organiserad med en klinik för snart sagt varje organ. Om man som vårdare styrs alltför hårt och ensidigt av ett naturvetenskapligt förhållningssätt, kan följden bli att vården koncentreras till det sjuka organet. Patienten kan då uppleva sig som "hjärtat på 5:2". Patienten som människa har lämnats utanför.

Det sociala synsättet

Det är allmänt känt att fattigdom leder till minskad motståndskraft mot sjukdom. I fattiga länder dör hälften av de barn som får mässling på grund av att de är undernärda. Man har beräknat att hälften av världens barn inte har tillgång till rent vatten. Avsaknaden av toaletter gör att de vattenresurser som finns förorenas och sprider sjukdomar.

I Sverige höjdes medellivslängden med cirka tjugo år under 1900-talet. Detta beror främst på ökad välfärd, som bättre kost, hygien, bostäder, utbildning, arbetsvillkor etc. De sociala faktorerna har stor betydelse för folkhälsan. Våren 2003 antog riksdagen ett övergripande nationellt mål för folkhälsoarbetet. Målet är att skapa förutsättningar i samhället för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Folkhälsoarbete är dessutom en global angelägenhet.

Den humanistiska modellen

Den humanistiska modellen strävar efter att synliggöra den enskilda patientens unika drag. Humanismen gör människan – inte det sjuka organet – till medelpunkt. Alla människors lika värde, och det unika hos varje individ, poängteras. Synsättet innebär en aktning för människan, liksom en tro på och ett kärleksfullt bemötande till personen, även i de mest förnedrande situationer.

Hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763) innehåller grundläggande regler för all hälso- och sjukvård. Där betonas vikten av att vårdpersonalen inte enbart ska se till den rent medicinska åkomman, utan också ta hänsyn till de psykiska och sociala faktorerna vid bemötandet och behandlingen av patienterna.

Helhetssyn (holism)

Enligt helhetsmodellen, eller holismen, är helheten mer än summan av de delar som helheten består av. Hälso- och sjukvårdslagen hävdar att sjukvården ska sträva efter att integrera det biomedicinska, sociala och humanistiska synsättet till en helhetssyn. Enligt helhetsmodellen uppstår sjukdom genom samverkan mellan biologisk-fysiologisk-kemisk påverkan på cellerna och diverse individuella och sociala förhållanden som minskar individens försvarskraft.

Vid sjukdom är specialistens kunskaper nödvändiga, men de måste samordnas både med samhällets och med den enskildas insatser mot ohälsa. Målet med en sjukdomsbehandling måste överensstämma med den sjukas mål. Och ansvaret för behandlingen måste delas mellan läkare och patient, familj, vårdare och samhälle. Alla ska engageras, inte bara experterna. Detta är speciellt betydelsefullt då det gäller människor med kroniska sjukdomar eller funktionsnedsättning, där biologisk behandling saknas. Det holistiska synsättet är även mycket viktigt vid behandling av äldre människor, psykiskt sjuka och dem som blivit sjuka genom sin livsstil.

» UPPGIFTER

För att förstå den moderna medicinens och omvårdnadens vetenskapliga utveckling, bör man ha ett visst historiskt perspektiv. I detta kapitel finns exempel på viktiga händelser och personer som haft stor betydelse för utvecklingen inom medicin och omvårdnad.

1. Läs igenom kapitlet och beskriv någon händelse eller någon persons verk som du tycker är särskilt intressant.

Under olika tidsepoker, och i olika kulturer, har man haft olika förklaringar på hur sjukdomar uppkommer och ska botas.

2. Läs igenom kapitlet och förklara de fyra olika modeller som beskrivs där.